

P o s u d e k vedoucího na diplomovou práci

Jakub N e v r k l a

John Wyclif – Oxfordský doktor a pojetí idejí jako filosofický předstupeň útoku
na transsubstanciační pojetí Eucharistie

Praha, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy 2007. 122 s.

Oxfordský učenec Wyclif, kterého historické bádání právem spojuje s reformací, na jejímž počátku se jako její „Jitřenka“ objevuje, vyvolával vždy zájem o poznání svých životních osudů a svého díla jak ve své vlasti, tak zejména i v Čechách, kde prožil již po smrti svůj „druhý život“, a nemálo, ba osudově ovlivnil ideové i politické směřování této země směrem k husitské revoluci a k formování české reformace. V Anglii dalo první podnět novodobému vědeckému zkoumání jeho odkazu zejména 500. výročí jeho smrti v roce 1884, v souvislosti s nímž se ustavila *The Wyclif Society*, podporovaná anglikánskou církví a arcibiskupem z Canterbury. Ta se postarala zvláště o pořízení 35svazkového vydání latinských spisů tohoto filosofa a teologa, na němž se podíleli přední badatelé této doby. Vznikla tehdy i řada zásadních monografií, osvětlujících jeho životní působení a zabývajících se jeho rozsáhlým literárním odkazem i nesporným vlivem v dějinných peripetiích 14. a 15. století i později. Také české novodobé bádání nemohlo úlohu Wyclifova vlivu v předhusitském a husitském období v Čechách přehlédnout a věnovalo tradičně značnou pozornost zejména vztahu Wyclif – Hus.

To však zdaleka neznamená, že by byla tato problematika dostatečně prozkoumána ve všech aspektech. Sir Anthony Kenny, který u příležitosti 600. výročí připravil anglický překlad Wyclifova traktátu *De universalibus* (vydaný latinsky teprve v roce 1985 českým badatelem I. J. Müllerem v Oxfordu) a sepsal do knižnice *Past Masters* i monografii o Wyclifovi, např. s hrůzou zjistil, že mnohé latinské spisy, vydané o sto let dříve, byly v oxfordské Bodleian Library k dispozici stále v původním brožovaném stavu, tj. nerozřezané. Navzdory skutečnosti, že Wyclifova díla byla ve své převážné většině v tištěné podobě k dispozici „v předstihu“ - oproti mnoha jiným středověkým filosofům a teologům, kteří se dočkali moderních edic svých spisů až v průběhu a spíše v 2. polovině 20. století - nezměnilo to někdy tradovaný obraz dějin středověkého myšlení, z něhož „kacíř“ Wyclif vypadával. To kritizoval před půl stoletím právem R. Kalivoda, platí to ale někdy i na konci 20. století. (Např. jinak velmi rozsáhlé přehledy a učebnice středověkého politického myšlení J. Canninga (London 1996) či J. Colemanu (Oxford 2000) Wyclifa vůbec nezmiňují.)

Na samém prahu 21. století se zdá, že došlo k oživení zájmu o Wyclifa. V návaznosti na sborníky a studie, vydané v Anglii u příležitosti 600. výročí

smrti Wyclifa a zejm. na soustavné práce A. Hudsonové, P. Gradonové a dalších (mj. J. Cato, M. Wilks, A. Kenny, P. V. Spade) vyšla monografie S. E. Laheye (2003), celková práce G. R. Evansové (2005), či cenný a rozsáhlý přehled, redigovaný I. C. Levym (2006).

To, že si J. Nevrkla zvolil wyclifovskou tematiku pro svou diplomovou práci, je nesporně velmi záslužné a potřebné. Navazuje tak vlastně i na průkopnickou práci profesora HTF UK Miloslava Kaňáka *John Viklef, Život a dílo anglického Husova předchůdce* z roku 1973, která, doprovázena malou antologií Wyclifových textů (v překladu Karla Červeného), představuje dodnes jedinou ucelenou monografii o tomto anglickém reformátorovi v češtině. Rovněž zaměření práce na tematiku idejí, chápanou jako filosofický předpoklad Wyclifovy eucharistické nauky, je podnětné.

Jakub Nevrkla založil svou práci široce přinejmenším ve trojím slova smyslu. Jednak se důkladně seznámil s rozsáhlou wyclifovskou odbornou literaturou a pečlivě ji využil. Za druhé se věnoval problematice nauky o ideách od jejích platónských počátků, přes její „zchristianizování“ až po další vývoj a využití ve středověké filosofii a teologii do 14. století. Konečně na základě podrobnějšího studia Wyclifova traktátu *De ideis* a zejména vlastního Wyclifova souhrnu a přehodnocení celé jeho filosoficko-teologické nauky v pozdním spisu *Triologus*, přichází s pokusem, charakterizovat filosofické předpoklady jeho eucharistické nauky, jak ji Wyclif podal zejména ve svých spisech *De eucharistia (maior et minor)*.

Lze konstatovat, že tento pokus je jak zdařilý, tak originální. Wyclif filosofii a teologii (např. na rozdíl od Ockhama) úzce spojoval a Nevrklovi se to podařilo názorně doložit na této subtilní problematice. Ukázal na důsledky Wyclifova striktního filosofického determinismu, vztaženého na Boha (a omezujícího svým způsobem jeho všemohoucnost), což má, vzhledem k jeho pojetí anihilace, svůj dopad v učení o remanenci. Správně poukazuje v této souvislosti i na Wyclifovo využití kategorie zbavenosti (*privatio*) v pojetí ideje hříchu, omezující z logických důvodů rovněž všemohoucnost boží (Bůh nemůže myslet a poznat něco co není, protože zlo je jen zbaveností dobra). Nevrkla uzavírá možná zbytečně skromně jen v poznámce pod čarou, že „upření moci zázraku církvi znamenalo její demytologizaci a otevření prostoru pro reformní laické církve“ (s. 102).

Wyclifovo pojetí ovlivnilo značně i české prostředí. Husův učitel Stanislav ze Znojma měl jak známo se svým pojetím eucharistické nauky v traktátu *De corpore Christi* značné potíže, které posléze „zdědil“ i Hus sám a Jeroným Pražský. Podezření ze zastávání tohoto wyclifského učení stálo i v čele žalobních článků, třebaže zřejmě ne zcela oprávněně, proti oběma jmenovaným

v kostnických procesech (viz i práci S. Sousedíka na toto téma u Husa). Je proto dobře, že jeho filosofické předpoklady byly podrobeny zkoumání.

Diplomová práce J.Nevrkly je zpracována důkladně a svědomitě a přináší i nové poznatky a podněty. Pokud je třeba v posudku vytknout některé nedostatky, je třeba zdůraznit, že jsou vesměs jen formálního charakteru – týkají se využití některých lepších formulačních možností, určitých překlepů a gramatických nedostatků. Stálo by jistě za úvahu po příslušném dopracování některé části publikovat. K tomu účelu by bylo asi možno vynechat určité rekapitulační přehledy výsledků dosavadního bádání, které byly v rámci práce nutné, a soustředit se na vlastní přínos autora. Celá problematika bude jistě i dalším obsahem a předmětem doktorského studia, k němuž prokázal dobré předpoklady a k němuž byl J. Nevrkla již přijat.

Shrnuji: hodnotím předloženou práci jako výbornou a plně ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 7.září 2007.

Doc. PhDr. Vilém Herold, CSc.,
Filosofický ústav AV ČR, v.v. i. a HTF UK Praha
vedoucí diplomové práce